УКРАЇНСЬКА ТРИБУНА

ЩОДЕННА
непартійна демократична ґазета.
Виходить у Варшаві
під провідним керовництвом
Олександра Саліковського,
при участи видатних українських
літературних сил.

Особистий прийом в редакційних справах від 11 до 12 год. ранку.

Дрібні рукописи не повертаються.

ПЕРЕДПЛАТА:
В Польщі: На місяць **300 мар. пол.**, Для селян, робітників, народних учителів, інтернованих козаків і старшин та збігців з Великої України—150 мар. пол.
За кордоном: в Америці 1 доляр, Франції, Голандії, Бельгії 10 фр. фр.; Італії 10 лірів; Швайцарії 5 фр. шв.; Німеччині 25 марок; Чехословаччині 25 корон чеш. Румунії 25 лей; Австрії 300 корон.
Зміна адреси—50 мар. пол.

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ:
За рядок петіту: перед текстом 50 мар пол.; після тексту 25 мар. пол.
Адреса редакції та контори:
Варшава, Новий Світ, 22 (Warszawa, Nowy Swiat, 22). Телефон редакції 229-00.

Ціна окремого примірника 15 марок.

Ч. 124. Варшава, субота 1 жовтня 1921 року. Ч. 124.

Український Будівельний Союз
ЛЬВІВ, ВУЛ. ОССОЛІНСЬКИХ 6.
(Адреса для телеграм: „УБУС" — ЛЬВІВ).
БУДУЄ: церкви, читальні, камяниці, шпіхлірі, млини, тартаки, дахівкарні, цегельні, вапнярки, прядільні, і т. д.
ПРОДАЄ: вапно, цемент, цеглу, дошки, цьвяхи, бляху, дахівку, черепицю, гонти, машини, мотори, вальці, каміння і т. д.
ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ. — КУПУЙТЕ УДІЛИ.

1 жовтня 1921 р.

Дві тактики.

Дві можливих тактики накреслилось у совітської федерації відповідно тому прогнозові, який постановлено совітськими політиками на майбутнє держави і тим ближчим перспективам, що розгортаються зараз перед ними. Прогноз—смерть, якої ніяк не вблагаєш і нічим не одвернеш. З цього прогнозу—дві перспективи. Одна смерть—голодна, повільна, безславна, смерть всього—від державного апарату та промисловости починаючи—до громадськости та навіть звичайного нещасного горожанина совітської федерації кінчаючи. Тихий, повільний, безславний скін. Тихий жалісний писк роздутого величезного гумового чортика з котрого виходить дух. Ним лякали дітей, а зараз і діти сміються.

Друга смерть-гучна, бучна з „хрясканням дверима", з морем крови нещасних „червоних", темна дикунія разом з їх проводирями, що, мов прогресивним паралічем хові небачать серед якої гидоти сидять, бабраються в ній і на все горло кричать, що вони царі світа.

Смерть гумового чортика, що роздутий луснув і ще раз налякав присутніх.

До першої перспективи пристосовується тактика Ленина. Вона полягає в тому, щоб робити все можливе, аби хоч якось утриматись, аби хоч хвилинку ще прожити, ганебно чіпляючись за життя, купуючи його у своїх ворогів ціною найбільших моральних жертв та уступок, ціною відмови по суті від усього того, що проповідувалось, всього того, в імя чого за собою людей кликали.

Другій перспективі відповідає тактика Троцького. Може трохи й вірячи в якийсь часовий успіх, але швидче не вірячи, він вважає необхідним вести голодні натовпи на смерть на полі бою, спасаючи їх від ганебної голодної смерти, від безславного здихання.

Ця остання тактика—тактика, в котрій переплуталось щось від Атіли, проводиря голодних орд, та провінціяльного актьора, що женеться за гарним жестом.

Для історії, для прийдешніх поколінь жадного значіння не матиме форма, в яку прибереться кінець цього „соціяльного експерименту". Однаково будуть з нього брати ті, кому треба буде: і найвищі шугання людської думки і найнижчі плазування людського звірячого інстикту. Нам же, що своїм бідуванням та кровю своїх близьких міряємо хід подій, нам не однаково, який кінець визнає для себе більш почестним совітська федерація. Нам тактика Ленина видається страшнішою. В тихому голодному умиранні, що розтягатиметься на тижні та місяці, не вгаватиме чека і коситиме, як чума свої жертви. Повільно умиратимуть мільйони, але швидче, значно швидче винищуватиметься все краще серед цих мільйонів—розум народів, все що у них було благородного, відважного. Обезкровиться нація—останеться покірлива маса, недобитки, яка, чого доброго, прийме всяку владу, яка, чого доброго, примириться зо всяким режимом.

Це зрозуміли добре і вороги нашого розвою, нашого людського істнування—хижі, торгаші людською свободою—ріжні чужоземці, концесіонери, що потрібують наших багацтв та наших покірливих рук.

В разі тактики Троцького—процес умирання може наступити враз. І ті криваві бої, коли вони взагалі будуть, ніщо по своїм жертвам перед тим щоденним, щогодинним нищенням кращого, що було у народу—його інтеліґенції.

На щастя, ця тактика Троцького бере гору. Трівожний настрій опановує зацікавленими в цьому близькому конфліктові і ці ультиматуми, навіть певним терміном звязані, що посилаються ворожими сторонами, може будуть тими громами, що луна ють перед тучею.

Валютові питання

2*) Реля банків в руйнуванню валюти.

Природним наслідком війни зявилося руйнування валюти в більшости держав, що брали участь у війні—і саме через те, що держави ті видавали непомірно велику кількість папірових грошей, еби тільки задовольнити свої бюджетові потреби.

Алеж ніщо не робиться само собою чи для творчости, чи для руйнації, повинно мати якесь знаряддя, і тим знаряддям, в руйнації европейських валют, зявилися банки та биржи з биржовою грою. Звичайно, коли б не було відповідних умовин, банки не мали б змоги, та й ніякого інтересу, розвивати свою руйнуючу діяльність. Отже війна виробила потрібні умовини, а банки їх використали.

Подивимося тепер, під тиском яких мотивів і яким способом провадилася діяльність банків на шляхах руйнування валюти.

Візьмемо балянс невеликого кредитового банку на Україні на передодні війни, з активом і пасивом коло 10 мільйонів карбованців.

Актив.

1) Готівка в касі і на біжучих рахунках в ріжних установах	1 міл.
2) Борги банкові по векселям	6 „
3) Борги по спеціяльним рахункам під ріжні цінности	2 „
4) Папірові цінности	1 „
Разом	10 міл.

Пасив.

1) Власні капітали	1 міл
2) Біжучі рахунки	7 „
3) Ріжні борги банка	1 „
4) Борги банка під ріжні цінности і т. и	1 „
Разом	10 міл.

Коли ми почнемо аналізувати цей балянс, то зразу побачимо, що головне джерело коштів банка—гроші, що громадянство складає в банк на біжучі рахунки (7 міл.),—що головна активна операція—видача позик під векселі і по спеціяльним рахункам. Прибуток банка походить від ріжниці відсотків, які банк бере по боргам йому та які він виплачує по біжучим рахункам.

Візьмемо знову балянс того ж банка в 1917—1918 році.

АКТИВ.

1) Готівка в касі і на біжучих рахунках в ріжних установах	3 міл.
2) Борги банкові по векселям	3 „
3) Борги по спеціяльних рахунках під ріжні цінности	2 „
4) Папірові та инші цінности	12 „
Разом	20 міл.

ПАСИВ.

1) Власні капітали	1 міл.
2) Біжучі рахунки	17 „
3) Ріжні борги банка	1 „
4) Борги банка під папірові та инші цінности	1
Разом	20 міл.

Як бачимо, на протязі 3—4 років військового часу балянс банка змінився надзвичайно: біжучий рахунок виріс з 7 до 17 мільйонів; рахунок вексельних боргів банку упав, навпаки з 6 мільйонів до 3; папірові та инші цінности піднеслися до 12 мільйонів. Одразу ж виникає питання: де банк дістає кошти, щоб покривати власні видатки та щоб виплачувати величезні суми відсотків по біжучим рахункам?

Для людини, що не брала близької участи в діяльності банків того часу це питання являється справжньою загадкою.

Отже розгадати її не дуже тяжко.

Завдяки тому, що держава почала видавати величезну кількість папірових грошей і розплачуватись тими грішми за ріжний крам і ріжну працю, потрібні для війни,—кількість грошей серед громадянства почала дуже збільшуватись, а вартість їх, відносно вартости грошей тих держав, що у війні участі не брали, — зменшуватись. Загал людности, мало свідомий в банківських та биржових операціях, охоче складав свої гроші в банках, задовольняючись тими 3—5 відсотками, що від них діставав. Потім дебітори банка, завдяки тому ж побільшенню кількості грошей, почали інтенсивно виплачувати свої борги банкові. Таким чином ресурси банків підносилися з двох кінців: з одного—побільшувався біжучий рахунок, з другого — увільнялись ти гроші, які раніш вложені були банком в активні операції. Таке становище загрожувало б банкам руїною, якби вони дуже швидко не орієнтувались в справі. Помітивши, що валюта власної батьківщини невпинно падає вниз відносно валют нейтральних держав та відносно таких реальних цінностей як золото (в виробах), бриллянти то що, банки почали скуповувати ці речі, тоб-то містити в тих річах всі свої вільні ресурси. І справа пішла „як по маслу"...

Ось, поглянемо, справді, на процедуру.

Приходить громадянин у банк і приносить на біжучий рахунок яку тисячу карбованців на 4 відсотки річних. Банк одкладає з тієї тисячі в готівку 100 карбованців, а на решту, 900 карбованців, купує швайцарських франків, по 50 копійок за франк, тоб то всього 1800 швайцарських франків. Через три місяці той самий громадянин забірає з банку свою тисячу і одержує, крім того, 10 карбованців відсотків. Але ж на протязі 3 місяців швайцарський франк подорожчав на 20 копійок.

Через те, куплені три місяця тому 1800 франків, банок продає тепер не за 900 карбованців, а за 1260 і заробляє таким чином за три місяці оту ріжницю в 360 карбованців, та ще 100 карбованців, що він одложив у готівку, а разом заробляє за три місяці, на 1000 карбованців біжучого рахунку, 460 карбованців (!). Одраховуючи з того заробітку 10 карбованців відсотків, що він виплатив своєму клієнтові, банк залишає в бсее чистий прибуток—450 карбованців за три місяці!

Звичайно, не кожен раз і не по всяк час операція протікає так гладенько, але ж загальна лінія операцій така, як накреслено вище.

За часи війни і на протязі кількох місяців після замирення наступила зазначена вище еволюція в банківському балянсі. А коли вже вона наступила, то утворилися такі умовини, що банкам було надзвичайно корисно, коли й надалі вартість своєї валюти падала, а вартість чужоземної піднімалась. Через те, і в зазначеному напрямку, азартна биржова гра і зусилля банків: хоч і не руйнувати до кінця свою валюту, так принаймні не давати їй поліпшуватись...

Все оте, звичайно, дуже зле відбивалося на інтересах найширших верств громадянства.

М. Чижевський.

*) Див. ч. 122 „Укр. Триб."

ПРЕСА

РОСІЙСЬКА.

„Новий Мір" в ч. 197 друкує „Враження Калинина" з його подорожі на Поволжа. Наведемо тут декілька уступів, що характеризують відносини, які склались між людністю побитих голодом місцевостей.

„В Саратовській губ. ціла низка місць тяжко потерпіла від бандитизму: розграбовано посівне зерно, забрано частину товару, другу частину через брак паші з'їдено".

На жаль з совітської термінольоґії не можливо розібрати, чи тут під „бандитизмом" треба розуміти звичайне грабіжництво, чи якийсь повстанчий рух.

Про лиху долю наших земляків довідуємся з такого уступу.

З перших днів липня, не перериваючись тягнуться валки заходців українців, що мандрують на Україну. Згідно словам місцевих товаришів, на їх очах проїхало не менше 150 тисяч українців.

Їдуть вони з ріжних місць, і коли запитати їх, то виходить—завдяки найріжноманітнішим причинам.

Виїздять на 5 парах волів, до Конкишина зостається вже дві або й одна. Буває, що втерявши всіх, вертаються пішки додому. Виселяються вони з Киргизької республіки, пояснюючи виїзд недородом, тяжкими умовинами життя, поганою землею. Коли я це все спростовував, кажучи, що виїхали вони досить заможними, і безпосереднє голод їм не загрожує, тоді вони стали посилатись на те, що тепер там уже руських починають тиснути.

З ними трапляються в дорозі ріжні пригоди, як наприклад, на них набігають загони бандитів, грабують, бють їх нагаями—вся ця сила людей, безумовно, впадає в злидні.

І там совітська тактика попсувала відносини між національностями.

Політичні вісти

Протести Шульгина.

ЖЕНЕВА, 29.9 (ПАТ). Секретаріят Ліґи надіслав до членів Ліґи листа представника України Шульгина, в якому він протестує перед Лігою Народів проти поґвалтовання права України совітською Росією. Шульгин у свойому листі звертається до Ліґи з прозьбою, щоб вона доручила спеціяльній комісії дослідити джерела і хід війни з совітською Росію, якої Україна не бажала, а також вилукати належних заходів з метою звільнення від наїздників. До листа Шульгин додав меморіял, в якому подається історія інвазії і загальний погляд на сучасну ситуацію України.

Від редакції. Зазначений лист О. Я. Шульгина був вже надрукований в „Україн. Трибуни"

Обслідування Шлезку.

БЕРЛІН (Е. Е.). З Катовиць повідомляють, що комісія для обслідування Горішнього Шлезку, вислана від імени Ліґи Народів, обїздила місцевости біля кордону в околицях Королівської Ґути та Забжа. Після конференції міжсоюзної комісії в Сполю члени комісії для обслідування Горішньо-Шлезку виїдуть у Женеву.

Забезпечення прав меншостей.

„СКББК" повідомляє з Женеви, що перед прийняттям Литви, Латвії та Естонії у склад Ліґи Народів, ці держави заявили в комісії, яка розглядала справу їх прийняття, що вони зобовязуються вжити всіх заходів до забезпечення прав національних меншостей.

До роззброєння.

ЖЕНЕВА. 29.9. Третя комісія у справах роззброєння прийняла внесок Роберта Чечиля, який закликає членів Ліґи Народів, щоби вони на протязі двох років не збільшували видатків на озброєння. Крім цього, Ліґа Народів має звернутися з прозьбою до вчених цілого світу, щоб вони оголошували всі винаходи у сфері отрутних газів з метою обмеження їх вживання у майбутній війні.

Нансен одинокий.

ЖЕНЕВА. 29.9. 6-та комісія для справ політичних прийняла резолюцію, в якій висловлює думку, що особиста справа допомоги Росії з боку Нансена буде доцільною. Сама ж комісія Ліґи Народів обмежиться лише побажаннями, бо не вважає себе у праві робити які-небудь постанови з огляду на те, що більшість членів не погоджується з поведінкою Нансена. За виключенням одного Роберта Чечиля, ні один член комісії не бажає визнати умову, яку заключив Нансен з Росією.

У Росію не поїдуть.

КОПЕНГАГЕН. Експедиція допомоги голодним, що була зорґанізована під керовництвом дружини датського міністра закордонних справ п. Скавеніус, не відправилася в Росію, в наслідок відмовлення большевиків дати ґарантії, яких вимагало датське правительство.

(Руль)

І тут невдача.

ГЕЛЬСІНҐФОРС. Чичерин звернувся до естонського правительства, з нотою, в якій він заявляє, що конференція Прибалтійських держав нашкодила добрим відносинам між совітською Росією та Естонією.

Попович у Бесарабії.

БУКАРЕШТ. З огляду на небезпечне становище Бесарабії правительство призначило ґенерала Поповича верховним головнокомандуючим цієї области. Генералу Поповичу підлягає все військове та громадянське керування цією країною. (В. Р.)

Біля Ески-Шекир.

ЦАРГОРОД, 29.9 (ПАТ). Як повідомляє урядовий комунікат Ангори, турки переслідують ґрецьку армію біля Ески-Шекир.

Перемога кемалістів.

ЦАРГОРОД. Як повідомляють з турецького джерела, великий бій біля Ески-Шекира закінчився перемогою турків. Кемалісти, як передають, зайняли місто.

(Руль)

Далекий Схід та Японія.

ГЕЛЬСІНҐФОРС. В Дайрені розпочалися засідання конференції представників Японії та республіки Далекого Сходу. Російська делеґація подала проєкт договору який повинен урегулювати політичні та економичні відношення між республікою Далекого Сходу та Японією. (В.Р.)

Адміністраційні перспективи на Україні *)

Відомости, що йдуть з України, свідчать про те, що ширші кола населення на Україні настильки вороже настроєні до всіх взагалі большевицьких порядків, що негується абсолютно все большевицьке, не відріжняючи навіть і того, що здавалось-би за позитивне в большевицькій системі управління. Так, зокрема, стоїть справа з принціпом виборности влади на місцях.

Аналіз цього явища уявляється в такому вигляді. Маючи себе за пролетарську владу, большевики збудували систему внутрішнього управління так, щоби і на місцях на чолі влади стояли представники пролетарської кляси. Але поскільки пролетаріят не є однородним у партійнім відношенню й, таким чином, в некомуністичній своїй частині, через участь в місцевих совдепах, може загрожувати комунізмові, — постільки мусіло виявитися й виявилось активне втручання комуністичної партії у все внутрішнє управління і, в першу чергу, пресія на вибори до місцевих органів влади.

З оздоровленням населення від большевизму та втратою комунізмом своїх ідейних позицій такі втручання та пресії все збільшувались і, нарешті, набравши цинічних форм неприкритого поліційного примусу, цілком відштовхнули населення від якихсь виборів. Через це нині в очах населення принціп виборности місцевих органів влади є здискредитований і одіозний. Сьогодня населення України хоче влади без виборів, влади з гори, яка-б забезпечила йому спокійну працю, не відриваючи його від буденного життя.

Явище це треба мати на увазі в майбутній діяльности нашої влади на Україні, не можна реального життя приносити в жертву теоретичним міркуванням.

Всі, хто мав змогу близько придивлятися до справ сьогодняшнього внутрішнього життя на Україні, в один голос свідчать про цілковиту стомленість, байдужість та аполітичність широких верств українського населення, а тому покладатись на активну його участь у відбудові внутрішнього управління країною не є можливе. Певним винятком являється лише наше село, якого найменш торкнулась загальна руїна. Не дивлячись на заведені і там большевицькі порядки, село не може зріктися традиційних вічових своїх форм управління — сходу, виборного старости і т. и. Це для нього синоніми віковічного порядку, якого воно так прагне. Отже, треба мати на оці і це при відбудові влади і, свідомо спираючись на морально здорове село, треба уникати глибокого втручання в його життя, льокалізуючи участь його в державнім будівництві власними громадськими інтересами та територіальними межами.

Цього не можна сказати про органи місцевого самоврядування. Удержавлення большевицькою владою майже всіх сторін діяльности земства потягнуло за собою цілковиту ліквідацію земського технічного апарату і перетасувало справи земського значіння зі справами органів державної політичної адміністрації. Розвязати сьогодня справу розмеження цих функцій не під силу жадній владі, не кажучи вже про неощадність такої спроби для держави, бо поновлення земських апаратів вимагало-б відразу ж міліярдних коштів. От-же, треба рахувати на довшу нечинність земства, яко такого, і шукати якихсь инших елястичних способів повнення суто-земських функцій.

На думку діячів бувшого земства, на Україні господарчі справи місцевого значіння могли б відати окремі спеціяльні відділи чи ради при повітовій та губерніяльній адміністраційній владі, яка мусила-би бути наставленою від центру шляхом номінації. Таким чином можна констатувати те, що большевицька система управління на сьогодняшній день висунула яскраво один принціп — се принціп єдности влади на місцях.

Принціп, цей, властиво кажучи, не є щось новеє; він є засвоєний в ріжних формах на континенті. Але большевики довели його аж надто до кінця, зєднавши в місцевих виконкомах не тільки всі галузі внутрішнього управління, а навіть суд та контроль. Разом з тим, по вимогах політичного моменту, вони сполучили принціп єдности влади на місцях зі строгою централізацією. Оскільки принціп єдности влади на місцях є явищем позитивним, оскільки по природі своїй він не тільки не вимагає державного централізму, а, навпаки, базується на засадах деконцентрації, остільки нам треба його засвоїти і базувати на ньому своє адміністраційне будівництво. Так, на місцях, ріжні галузі внутрішнього управління (за виключенням суду, державного контролю, залізниць і т. п.) мусять бути зєднані під загальним керовництвом представника уряду на місцях. Це має особливе значіння на перші часи праці по поверненню на Україну. Таким чином, ідучи на Україну, державна влада в справах внутрішнього будівництва ясно мусить собі усвідомити такі положення:

1. Опертя на село, 2. Як найменьше втручання і ламання віковічних форм його управління та життя, 3. Жадної виборности адміністраційної політичної влади на місцях, 4. Жадного поспіху в поновлені земств, а передача певних, потрібних на сьогодняшний день його господарчих функцій окремим спеціяльним органам при адміністрації (структури цих органів ми наразі не торкаємось), 5. Єдність влади на місцях по принціпу деконцентрації її, а не державного централізму.

В. Г—ко.

*) Автор занадто схематично торкнувся справ величезної ваги, але висловлені ним думки заслуговують поважного обміркування і голоси з України були б найбільш цінними в цій справі. Редакція.

В Англії

Локаут у Англії.

ЛОНДОН. „Дейлі-Геральд", подає, що з звязку з ускладенням з приводу заробітньої платні, 12 жовтня почнеться звільнення робітників з машинобудивельній та корабельнобудів. промисловости Звільнення загрожує 2 мільйонам робітників.

Експедиція до південного бігуна.

ЛОНДОН. Корабль „Уест", який замовив та оборудував Ернест Шекльтон, 24 вересня вийшов з Соутгамптонської гавані в експедицію до південного бігуна. Вперше вони зупиняться на острові Чиваж на широті Фіджійських островів. (О. Д.).

В Німеччині

Арешт редактора „Роте Фане".

БЕРЛІН, 29.9 (РПС). У Берліні на Ангальтськім двірці заарештовано Шолена — бувшого відповідального редактора комуністичної газети „Роте Фане", якого обвинувачують в державній зраді. Наказ про його арештування було видано ще в середині літа, коли Шолен зник з Берліна.

Німецькі робітники про Совдепію.

БЕРЛІН, 29.9 (РСП). Комітет робітничої допомоги Росії у Німеччині опублікував заяву, якою застережує від поїздок у совдепію. Комітет заявляє, що харчове становище і загальна економична криза робить усяку еміграцію в совітську Росію неможливою.

Европа й Совдепія

Чичерин про ноту Англії.

ГЕЛЬСІНГФОРС На засіданні „вцик" Чичерин заявив, що англійське правительство підготовлює собі, як видно з останньої ноти Керзона, відступ від попередньої мирної політики у відношенню до совітської Росії на випадок можливих конфліктів між совітською Росією та окраїнними державами. (Г. Р.).

Ще одна брехня.

ЛОНДОН. Як повідомляє Рейтер, член совітської торговельної делеґації в Лондоні Берзін, у відповідь на ноту Керзона, заявив, що хоч російське правительство переконано, що обвинувачення лорда Керзона по адресі совітської Росії не мають ніяких підстав, алеж совітське правительство призначило знову дослідження кожного обвинувачення зокрема. Льорд Керзон та міністерство закордонних справ стали жертвою фальшивих докладів російських білогвардійців. Совітське правительство тепер, більше ніж коли, надає ваги добрим відносинам з британським правительством. Совітське правительство дало доказ своєї сумлінности саме тим, що з часу складення торговельної умови з Англією, уся діяльність совітської влади, яка могла б викликати незадоволення Англії, припинена.

Берзін заявляє далі, що совітському правительству вдасться повним вияснениям безпідставности обвинувачень переконати британське правительство, що всі обвинувачення є наслідок неневних відомостей. (Г. Р.).

„Мука" чужоземців.

„Руль" повідомляють з певних джерел: Англійська офіційна місія (Годжсон та ин) їхала в Москву три тижні. Підчас подорожі з ними було багато неприємних пригод. Ще в Лондоні з Красиним було складено умову, що місії буде віддано будинок за 600 фунтів у рік. Коли місія приїхала в Москву їй поставили ультіматум, або платити 1800 фунтів, або виїхати. Відносяться до членів місії з призирством. Голова місії відправляється в який небудь комісаріят для побачення з комісаром, а його примушують чекати по дві години.

Один з членів місії в приватнім листі, описуючи усякі знущення, сказав так: „наше перебування в Москві—це справжня мука". (О. Д.).

Російська еміграція

Керенський і большевизм.

ПРАГА. 28.9. (РСП). Чеські ґазети передруковують з „Нейє Цюрихен Цейтунг" розмову празького кореспондента цієї ґазети А. Керенським. Він заявив, що вважає допомогу Росії за гарну та гуманну річ, алеж гадає, що успіх цієї допомоги саботується совітською владою. Компроміси з большевиками неможливі. Керенський не вірить в розбрат між Лениним та Троцьким. Далі Керенський заявляє, що його партія працює над знищенням большевизму, алеж цю працю можна вести лише конспіративно.

Врангелівці в Югославії.

БІЛГОРОД, 29.9 (РСП). 2000 солдат армії ґенерала Врангеля почали службу в Югославії на кордоні з Італією. Жовніри пребувають під командою югославянських офіцерів. При кожній сотні, як замістник начальника, є один російський офіцер.

З польського життя

Рада міністрів.

На засіданню Ради міністрів ухвалено: утворити при пресовому бюрі міністра закордонних справ інституцію пропаґанди і перевагу таборів для полонених з компетенції міністра закордонних справ до міністра внутрішніх справ.

Виїзд Аскенази.

ЖЕНЕВА, 29.9. (ПАТ). Сьогодня вранці Аскенази виїхав до Варшави. На час відсутности Аскенази його функції буде виконувати другий польський делеґат Ольшевський.

З сідання Управи П. С. Л.

Відбулося засідання головної Управи Польського сторонництва людового, на якому ухвалено: 1) домагатись утворення у відповідний момент коаліційного уряду, а в разі неможливости центрального; 2) скликання установчого сойму у Вільні і 3) скликання партійного зїзду для вироблення нового програму партії.

Торговельні переговори з Естонією

Назабаром має приїхати до Варшави естонська делеґація яка має розпочати торговельні переговори з польським Урядом.

ЛИСТИ ЕМІГРАНТА

VI. *)

Чому не зроблено більше.

Попередній лист мій несподівано звернув на себе не аби яку ласкаву увагу де кого з тих, кому болять зачеплені в нім питання. На нього відгукнулась редакція віденської „Волі України" й д. В. Королів-Старий з Праги. Відгукнулись, звичайно, по ріжному, відповідно до того болючого місця, яке зачеплено: коли п. редактора „В. У.", скажемо, кольнула згадка про „квоту" й бриллянти, придбані де-ким для жінок на державні гроші, то другого опонента мого зацікавило те, що саме й було в листі цікавого, себ-то—наші книжкові надбання за кордоном і праця в сім напрямку української інтеліґенції. Правда, й перший згадав про се, але... зовсім по свойому, по Піснячевському: Ранке то воно Ранке, мовляв, а чи не поцупили ви, п. Киянине, сьогодні з кавярні чужого бриля! Що-ж до тієї кольосальної праці, яку нібито переведено українською інтеліґенцією у Відні і про яку ви пишете,—то се річ физично неможлива, і ви простісінько брешете!..

Пан д. В Королів-Старий з приводу сього висловлює трохи инші міркування: „Хіба-ж то значний подарунок українській культурі—отой вбогий перелік мізерної кількістю **) й страшної своєю безсистемністю праці, що виконала її майже за цілі три роки частина нашої інтеліґентської еміґрації!" Правду кажучи, я вже тепер і сам не знаю, чи мав рацію, пишучи, що наша інтеліґенція не закопала талантів у землю, пробуваючи на еміґрації, чи не мав рації: один з обуренням зауважає, що коли-б вона писала обома руками й ногами, то не написала б перелічених мною в попереднім листі праць; другий каже, що все те—таке вбоге й мізерне по кількости надбання, що з ним сором на люди показатися. Розбери, хто має розум!..

Тому, що стаття п. В. Королева-Старого є спробою серйозно підійти до зачеплених мною питань, я сим разом і зупинюся на де-яких увагах його, полишаючи аматорам смакувати блазенські дотепи в „Волі України". Тим паче, що якраз і мав писати далі в своїх „листах еміґранта" про координованість, пляновість, системність в справі видавничої діяльности за кордоном.

Чи можна щось відповісти супроти закиду у вбогій кількости, в безсистемности, випадковости згаданих мною праць? Ні й ні,—се хоч не така вже й страшна, але все-ж таки дуже сумна правда. Зроблено дуже мало, безсистемно, випадково. Але що до кількости, то не треба забувати, що я мав на увазі тільки зроблене у Відні і не „за цілих три," а за якихось півтора роки; бо-ж перед сим все-ж таки видруковано ріжними видавництвами більше ста вагонів українських книг, що й тепер ще чекають на змогу бути перепровадженими на Вкраїну. Я перелічив тільки те, що є в рукописах і або вже потроху друкується, або дожидає черги (коли вона прийде при теперішнім стані видавництв—невідомо).

„Наше громадянство, — пише, п. К.-Старий,—мало право сподіватись" „широченного розмаху," „величезного маштабу" нашої книжної продукції від тих, що довгий час блукають за кордоном. На якій підставі?—спитаємо. Адже всі гроші, які мали в себе видавництва, було витрачено нами за перші два роки на друкування того, що поки що лежить на складах, а далі, через відсутність т. з. обороту, влазили в борги, поки можна було—і от тепер опинилися і без грошей і без діла. Хто-ж зорганізує письменників, складе певний плян і розподілить між ними роботу? Адже-ж письменники теж мають, крім душі й тіло, і видавці повинні забезпечити їм щоденний прожиток. Чим-же, коли в самих, крім уже видрукуваних книжок, нічого нема? На тще-ж серце навіть звиклий до всього український письменник не багато понаписує. І дивне мені твердження п. К.-Старого, що „значна частина ліпших книжок написана голодними людьми." Що се глум?.. В чиїй історії письменства знайдемо докази сього? Коли візьмемо для прикладу найбільш знайому нам, наддніпрянцям, історію російської літератури, то побачимо, що якраз навпаки: шедеври російського письменства створено людьми „зосмотреними" (Грибоєдов, Пушкін, Лермонтов, Гоголь, Турґенєв, Толстой, Щедрін, Некрасов і т. д., і т. д.) і переважно річі другорядної ваги створено талантами теж першорядними, але або бідними, або голодними (Помялов ський, Решетніков, Н. Успенський, Нікітін то-що). І коли-б відомі українські письменники не переводили свого життя в тяжкій боротьбі за шматок насушника, то хіба специфична вага української літератури була б така, якою вона є?.. Добре дідькові в дуду грати, сидячи в очереті: одну зіпсував—другу вирізав. Добре, напр., славетному Гофмансталеві писати гарні песи: надумалося щось—кинув гамірливий, брудний Відень і подався на озера до Швайцарії сидіти місяцями над якоюсь одноактівкою. А у нас таких вигід поки-що удостоїлися де-котрі „мудрі" дипльомати та, вибачайте, кооператори, від яких, крім шкоди для української справи, досі нічого ніхто не бачив. Але... багато про се можна балакати, та мало є чого слухати.

Отже говорити, що „тепер можна писати про все, що тобі любо", бо, мовляв, у цьому „не тільки національний обовязок, а й безсумнівний спосіб такого заробітку, про який і не марилось нашій нужденній інтеліґенції",—говорити, кажу, так—се теж скидається на глум. Винуваті „природний нам брак організаційности і питоме „малоросійське тюхтійство"?.. Але ж віденська, напр., українська інтеліґенція аж кричить: зорґанізуйте нас! дайте нам змогу використати наші природні здібности і виконати тим наш „національний обовязок"!.. І що-ж? Крик її так і залишається гласом вопіющого в пустині українських видавництв, що сидять з „книжною продукцією", але без грошей. І та нужденна інтеліґенція здебільшого робить за-ради щоденної „зупки" та шклянки „мокка" з сахариною все, крім того, що повинна була-б робити. І коли все-ж таки щось зроблено, то... зроблено здебільшого тими, хто має щось і на більше за „зупку", має й „хвилини дозвілля", щоб попрацювати хоч „механично" мовляв,—себто над перекладами коло улюбленого „писального стола". І хто кине в них камінюкою за те, що комусь із них більше до душі Ф. Мордачек, а не Святопулк Чех чи там Альоїз Брасек? Чи хто замовляв, прохав їх перекладати щось більш потрібне і брався видати замовлене? До речі зауважу п. Королеву-Старому, що переклад чогось там із Мордачека (власне, особисто мен се ні студить ні гріє) через брак перекладу Марксового „Капіталу" — зовсім уже не такий „вражаючий приклад" безсистемности, бо як раз той „Капітал" уже давно перекладено і, кажуть, досить добре, в Київі.

Знов кажу: коли хоч щось таки зроблено, то хіба тими, що мали ті „хвилини дозвілля", і не закопали талантів в землю. А більшости інтеліґенції перепадало дуже мало „хвилин дозвілля", і вона мусіла й мусить „робити не те, що хочеш, і не те, що вважаєш для нашої доби потрібнішим", як свідчить, наприклад, вступ в своїм же таки міркуванню, і сам п. К.-Старий. Тому й неправдивим є його „висновок" з приводу вживання талантів, а не мій. Інтеліґенція, що перебуває на еміґрації, повернувшись додому, не скаже господареві-народові: „Розтринькали ми твої гроші, а ось на шеляга купили твоїм дітям маленького гостинчика",—не скаже, бо не тринькала грошей, хоча-б через те, що просто ніколи їх не мала. Мала таланти, але не мала талантів срібла, а без других і перші небагацько дадуть на еміґрації. Отже, що змогли, те й зробили,—нехай більше зроблять ті, хто поцупив від народа не тільки духові таланти, а й мінені 84 пробою.

З координацією, пляновістю системністю наша віденська еміґрація носиться ось уже два роки, та ні до чого не може прийти, бо, як виявилось, всі сі гарні річі для нуждарів-інтеліґентів—lapus. Не тільки для того, щоб друкувати, але для того, щоб го-

*) Див. ч. 11, 12, 19, 34 и 99 „Укр. Тр."
**) Підкреслення мої. К.

До Льв'вського замаху

Подаємо за „Українським Вістником" (ч. 197) відомости, що стосуються замаху на воєводу Грабовського у Львові.

Степан Федак.

Степан Федак є старшим сином д-ра Степана Федака, директора „Дністра". Уродився 1901 року. Маючи 14 літ вступив 1915 року в ряди Українських Січових Стрільців і брав участь у боях на великій війні, м. и. в бою під Конюхами. 1917 р. дістався до Військової Академії. На вістку про листопадовий переворот 1918 р. зразу вернув з Військової Академії, яко молоденький поручник і взяв участь у перших боях Української Галицької Армії в рядах 7-ої бригади. Підчас першого відступу Укр. Гал. Армії в маю 1919 р. виконав славний кавалерійський рейд, похвально записаний у звідомленню Начальної Команди. По переході У. Г. А. поза Збруч був у перших боях проти більшевиків тяжко ранений. Видужавши, захворів у нещасній осені 1919 року на тиф. По розгромі Укр. Гал. Армії вернув у Львів, де підготовлювався до техничних студій.

Стан здоровля Степана Федака.

Довідуємося, що Степана Федака відвезено до поліційного помешкання при ул. Казимирівській майже непритомного. В ночі він утратив був притомність і опритомнів лише над рано. Коло год. 10 перед полуднем втратив притомність ще раз і до год. 2-ої перед пол. ще не отямився. Він має легку рану в грудях від власного револьверу, яким, як говорять, хотів відібрати собі життя, потім, як юрба накинулася на нього, і велику на голові, котру завдав йому шаблею якийсь польський офіцер. Окрім цього він покалічений від побоїв юрби. Тюремний лікар запевнює, що його життю не грозить, одначе, небезпека і вважає, що втрата притомности є тільки наслідком великого нервового потрясення, через що його перші зізнання мусять теж бути дуже баламутні.

По новіщим відомостям стан здоровля Федака значно погіршився. Він має легке потрясення мозку, як наслідок побоїв і ударів шаблею.

В тюрмі.

До арештованого Степана Федака нікого поліція не допускає. Каву, котру йому принесено вранці 26 ц. м., піддала поліція хемічній аналізі. Щойно потім заніс її арештованому якийсь поліціянт. Степан Федак передав йому леди чутним шепотом, ще просить лимонаду і трохи коняку. Коли їх доставлено в тюрму в полудне, управа тюрми відмовилася передати їх арештованому, а якийсь урядовець управи заявив: „Po co mu jeść dawać? Niech byłby nie strzelał?" Управа тюрми зажадала грошей на харчи для арештованого, заявляючи, що ніяких харчів до Степана Федака не допустить, бо не має хемічної лябораторії, щоб ці харчі проаналізовувати.

Ревізія в домі пп. Федаків.

Коло 2 год. в ночі з 25 на 26 вересня відбулася ревізія в домі пп. Федаків. Присутнього в їх помешканню п. Ярослава Чижа на кілька годин приарештовано, але випущено його ще тої самої ночі.

Родина пп. Федаків.

В домі пп. Федаків важка тиша. На обличчі д-ра Степана Федака рисується біль. Він одначе на око спокійний і його поведіння зазначається великою гідністю. Мати молодого Степана заховується ще спокійнійше, як батько. Вона силкується усміхом привітати нашого співробітника, але з її усміху видніє тяжке горе.

Ревізії й арештування.

Польські ґазети доносять, що по атентаті арештовано в юрбі д-ра Богдана Барвінського й п. Людоміра Огоновського. Говорять, що перед полуднем 26 ц м. відбулося кілька ревізій, про котрі ближших даних ще не маємо.

Дня 26 ц. м. о год. 4 досвіта зявився поліційний аґент в будинку Народньої Торговлі (Ринок ч. 35), жадаючи від портієрки Параски Торби, щоб вона спустила його до помешкання директора Нагірного. Портієрка не впустила аґента заявляючи, що директор Нагірний в тім домі не мешкає. Аж коло 10 год зявився в бюрі дирекції Народньої Торговлі поліційний аґент і покликав дир. Евстахія Нагірного йдті з ним до свого помешкання. По дорозі аґент питав його, в яких відносинах живе він з д-р. Степаном Федаком. На це відповів п. Нагірний, що у відносинах дуже добрих. З дальшої розмови вийшло, що ходить йому про сина директора Федака Степана. В домі п. Нагірного перевів аґент ревізію і по списанню протоколу віддалився.

Одночасно польські поліційні власти арештували портієрку Параску Торбу і відпровадили до тюрми.

Хто робив самосуд.

Доносять, що самосуду над Степаном Федаком допустилася не публика, серед котрої замітна була панїка, а військові, котрі повалили його на землю й топтали ногами. Якийсь капітан два рази ударив його вістрям шаблі в голову.

„Biuletyn" „Targów wschodnich", згадавши про стріли Ст. Федака пише: „Четвертим стрілом злочинець бажав позбавити себе життя, що йому не повелося. Однак рівночасно інсп. Лукомскі потягнув (ciął) його шаблею. Офіцер, що стояв поруч, бачучи, що діється (co się święci), пхнув багнетом божевільного чоловіка (zsaleńca), а сержант поліції звалив його на землю, бажаючи зробити його нешкідливим".

Дальші ревізії й арештування.

Львівська поліція перевела цеї ночі знову цілий ряд ревізій, м.и. в помешканню д-ра Олександра Барвінського, де пробувала переглянути всю бібліотеку і стоси кореспонденції, хоч на це роботу і двох місяців було б мало. По пятигодинній ревізії поліція забрала величезний матеріял і документи, що тичуться розводу Барвінських. Д-ра Богдана Барвінського досі не звільнено ще з арешту.

Поліція зарядила цілий ряд арештовань. Арештовано кількох студентів.

Арештування аж в... Кракові.

Краківський „Ілюстрований Курієр цодзенни" доносить, що протягом вчорашньої днини, на тетефонічне доручення львівських властей перевели краківські поліційні органи ряд ревізій і арештовань в зязку з атентатом на Грабовського.

Филя доносів.

Польські часописи доносять, що слідство в справі атентату на Грабовського не скоро покінчиться. Тепер занята поліція студіованням здобутого при ревізіях матеріялу та цілої маси доносів, які напливають безустанно.

Перед суд присяглих.

„Ґазета Вечорна" доносить: Слідство проти Федака ведеться в напрямі злочину усилуваного вбивства. Від суду веде слідство суддя Анґельські, від прокуратури підпрокуратор Ґіртлер. Це показує, що справа Федака буде переведена судом присяглих.

Совітська Росія

Військові заходи.

ГДАНСЬК. Стокгольмський „Афтенблядет" подає з Москви, що всі офіцери був. російської армії до 55 років мобілізовані. Совітський уряд продовжує збірати військо на естонському кордоні. Одночасно вислано кілька червоних дивізій на румунський кордон. 20 вересня з Москви відправлено в напрямку на Одесу три дивізії.

Ціни у Росії.

МОСКВА, 28.9 (ПАТ). Тут опубліковані ціни на ріжні продукти на підставі відомостей, отриманих з окремих місцевостей. Отак пуд разової муки в Житомірі коштує — 20 тисяч, у містах західньої Росії від 60 до 100 тисяч, у центральній Росії — від 150 до 250 тисяч. Найбільша дорожнеча у Нижньому Новгороді, де пуд борошна коштує 400 тисяч рублів.

Ціна на бараболю від 10 до 80 тисяч за пуд. Фунт сала коштує від 6 тисяч (в Омську) до 25 тисяч (у Москві). Сіль від 200 рублів за фунт (в Астрахані) до 5 тисяч рублів (Вятка). Крупа від 140 тисяч до 280 тисяч за пуд.

Як на світанку історії.

БЕРЛІН, 29.9 (РСП). „Голос Росії" повідомляють з Риги: цик союза гірних робітників ухвалив: „За енергію, виявлену при відбудованню Солікамського завода, видати, як нагороду Лицкису, товаришу голови вчк., вбрання й пару черевиків: Іванушкину, Шахаєву, Макарову, Семенову,—кожному вбрання і три пари білизни і Кедрову, був. начальнику Архангельської чк.—пару чобіт і вбрання, 12 аршин мануфактури та три комплекти білизни.

Скільки злочинців.

РЕВЕЛЬ. „Правда" подає дані про кількість комуністів, засуджених за усякі злочини. До 1 травня ц. р. кількість їх доходила до 25.000 чоловік. Зі злочинів найбільша кількість —22% — припадає на хабарництво та перевищення влади та 11 відс. на шпіонаж та контр революцію та ин.

На Поділлю

I.

На цих днях зустрілися зі мною тутеньки, за кордоном, двоє моїх земляків-подолян, які тільки що втікли від большевиків — один з Проскурова, а другий — зі Жмеринки. Обидва вони люди інтеліґентні, обидва втікли тому, що не могли вже більш стерпіти большевицького режиму.

Як люде цивільні, вони більше оповідали про загальне громадянське становище на Поділлю, ніж про військову справу.

Ось що вони розсказували.

Починаючи з середини серпня большевики підвозять під кордон, в смугу від Проскурова до Бірзули, дуже багато війська з гарматами. Особливо багато ешалонів іде на Камянець. До Умані ніби то прибув „штаб румунської армії", а господарчі його органи, як кажуть, зосталися в Кременчузі. Серед населення багацько ріжних балачок про дуже значне збільшення червоного війська на Поділлю. Тепер почалося вже пересування військових транспортів з Київа на Житомір і Проскурів.

На залізницях в цій смузі постійно курсують бронепотяги в повній бойовій готовкости.

Всі відповідні установи Поділля одержали распорядження про необхідність самої інтенсивної підготовки до майбутньої мобілізації населення від 18 до 40 років.

В пресі й особливо в військах, як прикордонної смуги, так і в тилу прозадиться шалена агітація за війну з Польщею та Румунією. В пресі—звичайні большевицькі лейт-мотиви—„війна проти світової буржуазії та її барієра—Польщі й Румунії", а в військах—більш зрозуміла для голодного російського чоловіка думка, щоб зробити популярним зосередження військ на Україні,—боротьба проти українських повстанців, які перешкоджують голодним москалям викачувати хліб з України. Тільки завдяки цій агітації червоні війська зостаються ще слухняними в руках свого начальства.

Не вважаючи на агітацію, в військах багато дезертирів, особливо серед місцевого українського контингенту.

В військах помічається поступове збільшення ворожнечі до комуністів та жидів і незадоволення де-якими обмеженнями господарчого характеру та погіршенням харчового стану: в деяких частинах в прикордонній смузі та урядовцям деяких совітських установ дуже неакуратно видається пайок, який ніби то йде на користь голодного населення Росії. Красноармійці незадоволені ще й тим, що їх семям не видається пайка, який належить по закону. Як до цього долучити ще таємну пропаґанду в військах проти жидів та комуністів та й те, що в військах багацько босих і обідраних, то можна з певністю думати, що червоні війська не з великою охотою підуть воювати.

Про те, чим викликається побільшення червоних військ на Поділлю, мої співбесідники гадали не одинаково й давали ріжні пояснення. Один висловлював думку, що большевики бояться можливих місцевих вибухів під час збірання „продналогу" та бажають забезпечити себе від непорозумінь політичного характеру, особливо з Румунією, під час „трактації" (?). Другий вважає таку дуже явну підготовку до війни одним з засобів з боку совітської влади відтягти увагу населення від внутрішнього безладдя совітського режиму, а також—як „засіб почесної ліквідації совітської влади без компромітації ідеї комунізма". Обидва ж вони сходяться на тому, що тут має немале значіння ще й плян не тільки виконати „продналог", але вивезти урожай з Правобережжа, а рівно ж плян даремного харчування людей й коней величезної червоної армії, яку при сучасних умовах совдепи повинні тримати для престижу своєї влади та не можуть прохарчувати її в голодній Росії. Як що роспустити цю армію по домам, то вона перша підійме голодний бунт проти совітської влади.

Одним словом—вже один голод в Росії робить необхідним перебування більшої частини червоної армії в „хлібородній" Україні.

II.

Більш докладні були відомости про політичний стан на Поділлю і взагалі на Україні.

В сучасний момент всі зусилля большевицької влади звертаються на збір „продналогу" та на боротьбу з повстанцями. З останніми большевики борються не тільки зброєю, скільки звичайними для них засобами—агітацією та провакацією. В пресі й балачках вони скрізь роспускають чутки, ніби то український уряд вже скапітулював перед ними; притягають на свій бік грішми деяких партизанів, а потім orbi et urbi трублять, що самі партизани визнають неможливість продовжувати боротьбу з такою силою, як совітська влада; провокують через своїх агентів деякі повстанські організації і т. ин. Але всі ці засоби вже так давно та часто практикуються большевицьким урядом, що вже й темний народ не вірить їм.

Совітський уряд має замір цієї осени вивезти з України 178,000 пудів хліба: 115,000 пудів торічного недобору та 63,000 пудів за цей рік. Хліб збірається для населення при допомозі військ та „комнезаможних". Тому відносини населення до червоної армії в звязку з напливом голодних москалів на Україну й протибольшевицькою агітацією,—безумовно ворожі. Населення з величезною надією—нетерпляче чекає тих, хто визволить його від червоної окупації.

Большевики дуже добре орієнтовані в селянських настроях, ворожих до совітського уряду, жидів та комуни, а також—в українському національному рухові, який захопив майже всю Україну.

Уряд з одного боку бачить, що скоро буде примущений звільнити Україну від своєї присутности, а з другого боку—природньо йому дуже не хочеться покидати її. Щоб зміцнити свою позицію, він вживає таких засобів. Перш усього він утворює по селах комітети „комнезаможних", яким дає великі права та допомоги. Потім—всюду розповсюджує відозви, в яких друкуються всякі небилиці то про неможливість наступу Головного Отамана з-поза кордону, то що ніби то Головного Отамана вже нема, то буцім большевики нікого не бояться та инші дурниці.

Щоб розбити повстання, большевицький уряд росповсюджує обяви, щоб повстанці повернулися до дому на мирну працю і навіть видає повстанцям посвідки на мирне життя. З початку ця провокація мала деякий успіх у населення, змученого війною та чварами. Але тепер виявилось, що большевики не виконують цієї обіцянки й населення вже більше не йде на цей гачок.

Самий же звичайний большевицький засіб боротьби з повстанцями, який практикується в самому величезному обсягові,—це руйнування в пень селянських хат, клунь та майна.

В останні часи совітська влада придумала ще один новий засіб боротьби з „непокорним" населенням України, яке так уперто захищає свою батьківщину та свободу. Совдепи виробили плян переведення української молоді до Росії під виглядом мобілізації та заселення України москалями. Цей плян знищення українського народу, цілком достойний Атіли або Тамерляна, що починає воскресати в наш „цивілізований та гуманний" вік,—буде переведений цієї осени та зимою. На місце „мобілізованих" в кожнім селі, як гадають, буде поселено від 50 до 100 кацапських семей.

Продналоги, грабунки та мордування з боку комісарів і „комнезаможних", неможливість вільної праці й торговлі та всі инші обставини привели населення до краю обурення й утворили дуже ворожій настрій до влади: повстанські кубла маються майже в кожному селі Великої України.

Мрії за свою владу та за вільність кожний українець носить у своєму серцю. Всі чекають визволення від „червоної окупації".

Сміло можна казати, що коли почнеться на Україні повстання, то це буде вже стихійний народній рух.

Г. Реяньский.

тувати до друку потрібні оті „хвилини дозвілля", себ то хоч сяке таке забезпечення матеріяльне. А його вже другий рік нема. Була ніби трохи помакила доля наших авторів приїздом до Відня т. з. Педаґоґичної Місії М-ва Освіти; розпочато було навіть деяку роботу, але акредитив, який вона привезла, через злочинне відношення до неї з початку наших фінансових аґентів, а потім через інтриґи шептунів, що стоять близько до М ва Освіти, так і досі залишився тільки акредитивом. Зроблено кольосальні борги на рахунок того акредитиву, і на тім стало; хоч, напр, торік в жовтні, або сього року в травні, ще можна було одержати по ньому гроші, але через невдалі розпорядження М-ва Освіти та нашого віденського посольства справу відсунуто на друге пришестя. Так роблять координовану і плянову справу наші вповноважені. Про приватних підприємців нема що й казати. Сам я особисто намагався й робив заходи перед ріжними багатіями—своїми й чужими—вкласти щось од щедрот своїх у видання підручників і взагалі книг для шкіл (вищої, середньої і початкової), для вчительства і взагалі для читача, малював добре розроблений плян видання, вабив великим зиском... Але, розпаскужений сучасним шиберством та спекуляцією багатій не йшов на вудку, бо не хотів журавля в небі, а задовольнявся немалою спекуляційною (валютною) синицею в жмені. Ще й досі не кидаємо тут щось робити в сім напрямку (хоч надій і обмаль), але здається, доки „Обєднання українських видавниців у Відні" не продасть своїх запасів, доти нема що й думати про відживлення видавничої акції та притягнення до роботи письменницької братії, яка тепер робить, що хочете, тільки не те, що слід було б.

Пан В. К. Старий згадує ще про „Союзь журналістів і письменників". Але, не маючи великих засобів, союз, як і видавництва, призначено на бездіяльність. І добре буде, коли він відновить свою діяльність хоч в тих скромних межах, в яких провадив її торік і в першій половині сього року.

Отже виходить, що не лиха воля й тюхтійство завели енергію нашої інтеліґенції за кордоном в сліпий заулок, а те, що зветься в добрих людей „незалежними обставинами" і що взагалі обкарнало нас усіх, починаючи з Центру. Нема нашої України—нема й добра, буде наша Україна—буде все. І до всього сього можу тільки додати те, що вже зазначав і я й инші в „Укр. Трибуні", а саме: українська інтеліґенція на еміґрації, за винятком усім нам відомих одиниць (нехай буде дурним вічна память, а скаженим —вигін!), поневіряючись, голодуючи, падаючи на шляху й знов підводячись, — духа не вгасила: робила, що могла в таких обставинах, і, тримаючи в серці святий вогонь віри в будуччину рідного народу, готова до праці по всякчасно. Те, що пишеться про брак консолідації, — не до неї стосується: політика не її сфера. Інтеліґенція в тісним значінні цього розуміння—сконсолідована й чекає слушного моменту. Вона ще виявить себе, як виявила і в перші місяці революції на Вкраїні, про що з любовію згадує й п. В. К. Старий.

Киянин.

Листи з Бесарабії

(Від власного кореспондента).

I.

Сонне царство.

Сучасну Бесарабію можна характеризувати двома словами—сонне царство.

Так саме, як в недавні часи було у всій колишній Росії.

Світова війна, революція, а потім і большевицька хвиля—все це на короткий час розбурхало народні маси, але згодом все знову зляглося.

І знову стояче болото обивательщини ввійшло в свої береги.

Знову затихло.

Ні парляментська, ні політична боротьба, яка активно провадиться між лібералами та авересканцями, ні блискавки світового божевілля, яке голодним маревом повисло над Московщиною—ніщо не цікавить широких верств населення Бесарабії...

Воно потонуло в своїх дрібних, суто-обивательських інтересах, в інтересах своєї хати, свого двору, в що робиться за сусіднім тином то його не обходить.

Ні якої-б то не було ґазети, ні книжки ви майже не побачите в селі.

І не через те, що її не можна дістати, ні. В Бесарабії виходить до 15-ти ріжних ґазет. Але всі вони мають досить обмежений тираж і майже всі видаються певними політичними ґрупами.

Читають їх переважно по містах. Село ними не цікавиться. Може через те, що всі бесарабські ґазети беззмістовні, з дуже блідою і надзвичайно запізненою інформацією.

Хоч безфарбність ґазет можна до певної міри пояснити й цензурними умовами. Абсолютно всі ґазети виходять з білими плямами. Мені ще не доводилося бачити бесарабської ґазети, яка-б не мала хоч де-кілька білих плям.

І не через те вони виходять „лисими", що тон у них „бойкий", ні... Всі вони „безголосі", але така вже доля у всіх цензорів, що червоний олівець заміняє їм розум.

Доказів цьому можна найти не тільки в редакціях, але й на шпальтах самих ґазет. Часом легко догадатись, що саме було викинуто цензором, особливо коли цей „політичний кримінал" містить в собі одно або два слова.

Так часто викреслюються назвиска закордонних, особливо російських, ґазет...

Наприклад, трапляються такі замітки:

Ґазета (скажемо „Послѣдн... Новости," „Руль," „Общее Дѣло," або „Воля Росії") пише...

В таких замітках між словами „Ґазета" й „пише" майже завжди біле місце... Назвиско тієї ґазети, яка пише, цензором викреслюється...

— Чому?—спитаєте ви. Та тільки-ж тому, повторюємо знову, що здорову голову заміняють дуже часто червоним олівцем. А такий олівець, чи то пак цензор, дуже часто лякається не змісту написаного, а окремих слів...

Для прикладу наведу хоча-б такий випадок, бо передо мною якраз лежить свіже число одної з бесарабських ґазет.

„Утро" ч. 8-ме, в статті „Больной вопрос," яка присвячена земельному питанню в Бесарабії, каже:

„В наслідок кількової боротьби, яка коштувала, особливо передовій частині інтелігентного громадянства, багатьох жертв і життя багатьох, після великої війни та революцій народницька формула „Земля і Воля" в першій подавні цілком переводиться в нас цілком: селяне отримали землю".

Зазначаючи далі, що в середньому селяне отримали по 2 десятини на душу і що розмір подушного наділу не дуже збільшився, порівнюючи з таким-же дореформеним (1,7 десятини) автор каже:

„Пройде 20—30 років, страсти улягуться, життя ввійде в норму, наступить рівновага і дякуючи закону природнього приросту населення наше збільшиться в півтора—два рази. Тоді ми знову станемо перед необхідністю викинути гасло „Земля і... (мусило-б стояти „Воля", але замість нього стоїть маленька дадина. „Воля" проковтнув червоний олівець цензора)...

І цим прикладом характеризується вся „робота" бесарабських цензорів. Иноді читаєш ґазету й виносиш таке враження, що цензор цієї ґазети не читав, а так взяв ткнув червоним олівцем—куди попав та й викинув...

— Не даремно, мовляв, отримую гроші.

Політичне життя зводиться тут до „словесної війни"...

І то „воюють" переважно тільки в Кишиньові. В решті Бесарабії—сонне царство.

І це має свої причини.

— З одного боку уйрковано національна політика Румунії, а з другого—не останню ролю відіграла тут і біженецька хвиля... Вона для заспокоєння Бесарабії зробила більше ніж військова й цивільна адміністрація краю.

Але про це иншим разом.

Дмитро Геродот.

Букарешт, 24 вересня 1921 р.

З Америки на Україну

На днях до Варшави прибув з України видатний громадянський діяч—українець, який оповідає про життя тих американських українців, яких большевики заманили з Америки на Україну своїми солодкими обіцянками.

По дорозі до одного зі взірцевих маєтків на Україні в селі N він помітив на полі якісь чудні незвичайні постаті людей, подібних зовнішнім виглядом до закордонців. На запитання, хто вони й звідки, одержав відповідь, що це українські реемігранти з Америки, які недавно звідти повернулися.

— Чого ж ви приїхали сюди, коли звідси все тікає за кордон?

— Е,—безнадійно махнув один з них рукою,—самі вже бачимо, що вскочили в пекло, а тепер ось не знаємо, як з нього вискочити.

Сталося це так. Большевицька преса в Америці почала вихвалювати совітську робітничу владу і життя в Совдепії; знайшлось чимало таких, що повірили в правдивість їх інформацій. Завдяки агітації большевицьких агентів в Америці навіть заклалося таке т-во прихильників совітської влади. Одного разу я попав якось на мітінґ, де виступав якийсь товариш, росхвалюючи Совдепію і диктатуру пролетаріяту. Закінчив він свою промову закликом записуватися в члени цього т-ва, що я по своїй дурости й зробив. На другий день приходить до мене поліціянт і питається мене, показуючи спис членів т-ва.

— Це ваше призвище?

— Моє—кажу.

— Ну, то збірайтесь до виїзду в Росію.

— Як, через що? Я зовсім не думаю туди їхати...

— Ви ж записалися співчуваючим большевикам, то ось влада наша й дає вам можливість виїхати до них і то негайно.

Я пробував був сперечатись. Казав, що проживши близько 20 років в Америці, набув майно й не хочу кидати своє господарство і т. д. Не схотіли й слухати, а за господарство і річи обіцяли заплатити.

І дійсно, зараз же зявилася оціночна комісія, поцінувала все до дрібнички і виплатила мені 20000 долярів. Нічого робити, беру ці гроші, забіраю ще з банку свої загорьовані тяжкою працею 20 000 дол. і сідаю на пароплав до Росії.

На пароплаві нас зустріли з музикою й привітальними промовами. Всі пасажири були такої ж масти, як і я, що „добровільно" їхали до Совдепії.

Большевицькі агенти підбадьорювили нас і малювали звабливі картини большевицького раю. Під впливом цієї агітації, ми й забули про свій примусовий виїзд і навіть почали будувати пляни свого життя у вільній країні, де немає насильства, де панує соціялістична влада, де ми будемо в своїй робітничій родині.

По приїзді до Кронштадту, нас урочисто стрінули на пристані знов таки з музикою й промовами. Росташували нас в якихсь касарнях всіх разом. Почали ми потроху розглядатися в новому місті. І побачили, що життя зовсім не таке, як про нього нам співали в Америці. В місті віє кладовищем, населення пригноблене, фабрики не працюють. А дорожнеча неймовірна: за один доляр нам давали 35000 сов. рублів, а купити за них можна було лише 10 фунтів хліба. Еге, думаємо, щось не гаразд. Не встигли ми добре й розглянутись, коли на 3 день приїзду завітав до нас представник влади і запросив до Державного банку.

Приходимо. Нас питають:

— Напевно, товариші, ви з собою доляри привезли?

— Та єсть трохи, якже ж без грошей.

— Так ось ви мусите всі ваші доляри здати до банку.

— Як то здати? А ми ж як без грошей будемо?

— Ні, товариші, ми грошей не відбираємо, адже у нас, бачте, є закон, по якому чужоземна валюта не має права обігу в державі. Так ось ми вам і обміняєм на нашу валюту.

Ну, що робити: закон, так закон. Віддали ми всі свої доляри і чекаємо на рублі, жартуючи над тим, що прийдеться певно їх на підводі везти додому, бо один я мав одержати 1.400.000.000 рублів. Коли ж дивимось видають нам по два рублі за доляр! Ми й очам своїм не віримо, та в галас та до большевиків:

— Дозвольте, та ж за ці гроші тижня з родиною не проживеш. Це ж несправедливо: я працював 20 років, насилу доробився цих 40.000 долярів, а тепер мушу голодувати?!

— Нічого не вдієш—кажуть товариші—такий закон: дав рублі за доляр. А як вийдуть у вас гроші, то дістанете працю й пайок—для вас і родин ваших. В соціялістичній республиці мусять усі працювати. Хто не працює, той не їсть.

Ідемо на фабрику—роботи нема, замісць пайка видали трохи чорного хліба з соломою,—чи на нього дивитися, чи його їсти. Бачимо, що не проживемо тут і вирішили їхати на Україну до своїх людей, де, як ми чули, і життя ліпше. Зібрали свої річі і вирушили на двірець, алеж нас тут несподівано заскочили агенти чека.

— Ви хто такі? Документи ваші й перепустку?

— Так і так, кажемо їм, перепустки не маємо, але ж хочемо їхати на батьківщину, бо тут немає ні роботи ні хліба.

— А, так ви значить труддезертири! А це що за річі? Спекуляцією хочете заніматись?

Як ми не просили, як не доказували, що це останні наші річі, нічого не помогло—чехісти майже все сконфіскували, залишивши нам „норму", себ то, по дві пари білизни та убрання. Мало того, нас як труддезертирів арештували і продержали пару тижнів у вязниці, потім тільки випустили і дали дозвіл їхати на Україну.

Приїхали ми сюди та бачимо, що і тут не з медом. Видно, що з цієї країни при нинішній владі і господарні рай можна б на землі зробити, але ж большевики замісць його пекло тут завели. От вам найкращий доказ: приїхало нас спочатку 75 родин, а залишилося нас всього лиш 13, бо решта розбіглася, хто куди знав. А ми тепер не знаємо, що й робити з собою: хтіли б назад повернутись до Америки, та нема вже як!...

М. К-ий.

На Волині та Холмщині

„На пресах нема українців".

18 вересня б. р. заступник томашівського старости, навчаючи списових комісарів в повіті Черкаси, казав їм рубрики 14 і 15 списових аркушів виповняти так, щоб національність і мова була завжди означена, польська, не звертаючи уваги на те, що буде говорити мешканець. Коли б хто протестував проти вписування його поляком,—писати руської національности, для цього і під жадною умовою українською.

В комісіях зовсім немає представників українського населення, а коли навіть і знайдеться серед них православний, то його висилають виключно до католицького населення. („Волинь").

Волинське кооперативне видавництво.

Для задоволення культурних потреб земель України, які тепер перебувають під Польщею — Волині, Холмщини, Підляшя і Полісся, земель, що з культурного боку найбільш занедбані, з ініціятиви місцевих громадських діячів утворилося „Волинське кооперативне видавництво", зареєстроване окружним судом у Варшаві.

Товариство має на меті провадити на зазначених землях українську культурну працю,—а в першу чергу наблизити до широких мас людности рідну книжку. Для того—Товариство приступило до організації книгарень, улаштовуючи в залежности від місцевих обставин, або власні філії, або звязуючись з істнуючими організаціями. Це товариство розпочало свою працю, щоб довести ворогам нашого національного відродження, що істнує українська культура і книжка, особливо шкільна, і тим збити твердження—„не може бути навчання на українській мові, бо немає підручників".

Товариство починає свою працю серед тяжких обставин, з невеликими коштами, — але мимо того, з вірою дивиться в будучину, твердо надіючись, що українське громадянство, як те, що на власній землі жиє, так і те, що—чи з власної волі чи з примусу—еміґрувало за межі рідного краю, уділить допомоги товариству.

Тому товариство звертається з проханням до всіх, хто в стані допомогу уділити і кому культурні інтереси тих занедбаних земель дорогі,—вступати в члени волинського кооперативного видавництва, яке по статуту може відчиняти філії на території Польщі та закордоном.

Пай виносить 1,000 польс. марок та одноразовий внесок—150 марок для закордону—установлюється [illegible] для кожного члена в Німеччині та Чехословакії—[illegible] кор., в Америці та Канаді [illegible] доляр, у Франції та Швайцарії—10 франків, для Австрії—1,000 кор.

Заяви, письма та перекази посилати на адресу: „Волинське кооперативне видавництво", в обмін: Варшава, вул. [illegible] 19 м. 24, або в [illegible] Львів на [illegible] Банку [illegible] Зенавський Банк Гіпотечний у Львові.

Останні вісти

Закриття „Українського Вістника".

ЛЬВІВ, 29.9. (ПАТ). Дирекція поліції у Львові закрила ґазету „Український Вістник" за нескінчені агресивні виступи проти польської адміністрації і вчаґані проти польського громадянства.

Не довіряє неповірко.

МОСКВА 29.9. (РСП). Велике занепокоєння у совітських колах викликало повідомлення з „неспокійного півдня" про зявлення в районі середнього Дністра „білого корпуса". Троцький негайно відправився ближче до місця подій", щоб вжити рішучих заходів для „ліквідації небезпеки". Разом з тим були перекинуті на південь з району Смоленська дві бриґади курсантів 10 та 12-а. Вони приїхали в район Проскурів Ємолинці. Нині в районі Дністра переводяться маневри, вважають, що ворог оперує в районі Бесарабії.

Порозуміння серед німців.

БОРДО, 29.9. (ПАТ). Офіційно повідомляють, що вчора у вечері дійшло до дефінитивного порозуміння між Баварією та Союзом Республіки.

Росклад комуністів.

Росклад німецької комуністичної партії поширюється. Члени рейхстаґа комуністи Деймиг та Адольф Гоффман подали вчора заяву про свій вихід зі складу партії. Питання, чи залишаться вони депутатами, поки ще не вирішене. В парляментських колах вважають, що Деймиг та Гофман приєднаються до партії незалежних соціялістів. (Р.)

Населення не дає харчів.

РЕВЕЛЬ. 30.9 (РСП.) Як повідомляє совітська преса, з початку продовольчої кампанії до 10 вересня у Донській області було вбито 56 агентів, що збірали продналог.

Ноти нотами, а агітація проти Англії—своїм чередом.

ЦАРГОРОД. У Батум прибув Зиновєв, який вітав аджарців-мусульман з автономією Аджарії. Далі він заявив, що ісполком комінтерна зайнятий тепер організацією анти-британських агітаційних загонів з мусульман. Ці загони будуть відправлені в Царгород, Сирію та Індію з метою пропаґанди.

ВАРШАВА

Приїзд Аскенази.

Для справоздання Уряду про засідання Ліґи Народів в справі польсько-литовського спору, до Варшави має приїхати на днях проф. Аскенази.

Приїзд Филиповича.

На днях до Варшави має приїхати з Москви польський посол Филипович.

Вимоги гірників

Союз робітників гірничого промислу надіслав до Ради Міністрів меморіял, в якому доводить, що вільна торговля вугілля при сучасному катастрофичному браку його і відсутности конкуренції на ринку, розвиває руки промисловцям, які безумовно з цього скористують, назначаючи спекулятивні ціни і придержуючи у себе запаси вугля. За цінами вугля підійнуться ціни на споживчі продукти, що примусить всіх робітників держави жадати нових підвисок платні і спровадити на кожу, яко і так стоїть над провалом, нову хвилю страйків.

[illegible]

Шпигунство й розвідка.

[illegible]

Нині президента міста.

[illegible]

Амбулаторія для [illegible].

[illegible]

Нова трамвайна лінія.

[illegible]

Подорожання газет.

З [illegible] ціни на свої видання [illegible] 10 мк.

Припинення військового руху.

[illegible]

Переміщення почтової дирекції.

[illegible]

Театр і музика

СЬОГОДНІ В ТЕАТРАХ:

ВЕЛИКИЙ—Пан Твардовський.
РОЗМАЇТОСЦІ—„Лайчет".
ПОЛЬСЬКИЙ—Фльорек.
ДРАМАТИЧНИЙ—Мазепа.
РЕДУТА—Закоханий Бальзак.
МАЛИЙ—Весна жінка Стальгородого.
ПОВШЕХНИЙ—Загинула теща.
ПРАЗЬКИЙ—Марія Стюарт.

БИРЖА

по нотуванням Кредит. Банку у Варшаві)

Доляри	6700
Франки	470
Фунти	22.750
Марки німецькі	52
Корони австр.	2,60
Рублі	2

— Нотування на варшавській неофіційній біржі за 29 вересня були доляри 6700, марки німецькі 57, франки 510, франки швайцарські 825, фунти 25.500, рублі золоті 2800, срібні 1700.

Осіб, що знають про судьбу ОЛЕКСАНДРА АРТЕМЕВА, прошу подати відомости на адресу: Mielnik Z. Grabczenkiej p. Bielskiego tartak Radziwiłłowicza J. Artemiewa.

Відповідальний Редактор-Видавець В. Островський.

Drukarnia „Literacka" Nowy-Swiat 22